

De moderne maatschappij is volop doordrongen van de idee, dat de dingen planbaar, maakbaar en stuurbaar zijn (Lemaire, 1997). Als we in de tuincentra rondkijken, tuinbladen doorbladeren en woonwijken doorkruisen merken we dit ook heel duidelijk in de moderne tuinen. Bij het tuinieren met wilde planten is dit meestal ook het geval. Immers tuinen zijn manifestaties van ideeën die mensen over tuinen hebben, bewust of onbewust. In hoeverre laat je toe of roep je op "wat de natuur wil"? Wat "wil" de natuur en wat wil jij? Blijft er bij al die planbaarheid, maakbaarheid en stuurbaarheid nog ruimte over voor spontaniteit, onbestemdheid, chaos, organische ontwikkeling in de tijd, wildheid en creativiteit? Bij de aanleg en het beheer van een tuin spelen overwegingen en keuzes een rol. Waarom doe je het zo en niet anders? Welke betekenis heeft de tuin voor de natuur, de bebouwde omgeving of je persoonlijk leven? En heeft dat gevolgen voor de vormgeving, de groeiplaatsen en het beheer? Is een tuin aanleggen meer dan alleen groeiplaatsen creëren? Welke rol speelt het begrip tijd? Denk je bij tijd slechts aan de seizoenen? Dit soort onderwerpen komt in de gesprekken met Willem Iven aan bod. Van alles wat. De filosoof Hegel zei: "Er komt niets tot stand zonder hartstocht." Dit geldt in hoge mate voor het werk van Willem Iven!

Gesprekken met Willem Iven

deel 2: "De meester van de habitatcreatie"

Ben J. Veld

- U propageert tuinen waar ordening door de natuur bepalend is en waar rekening wordt gehouden met ecologische uitgangspunten in samenhang met de tijd. Waarom geeft u de voorkeur aan zelfordening boven sturing door wieden en snoeien?

"Als je zorgt dat er gevarieerde, blijvende tuinmilieus zijn en je laat tijd en natuur hun werk doen, dan gaat het altijd goed. Dan is er sprake van natuurtuinen, die zich wel wild en losbandig lijken te gedragen maar waar wel degelijk ordening heerst, al wordt die niet geleid door de mens. Wil je daarentegen bepaalde inheemse soorten planten hebben en houden, dan moet een wildeplantentuin worden gemaakt, een plantencollectie, eigenlijk zonder natuurlijke ordening en met een lager ontdekkingsgehalte."

- Welke rol speelt de tijd bij de ontwikkeling van de tuin?

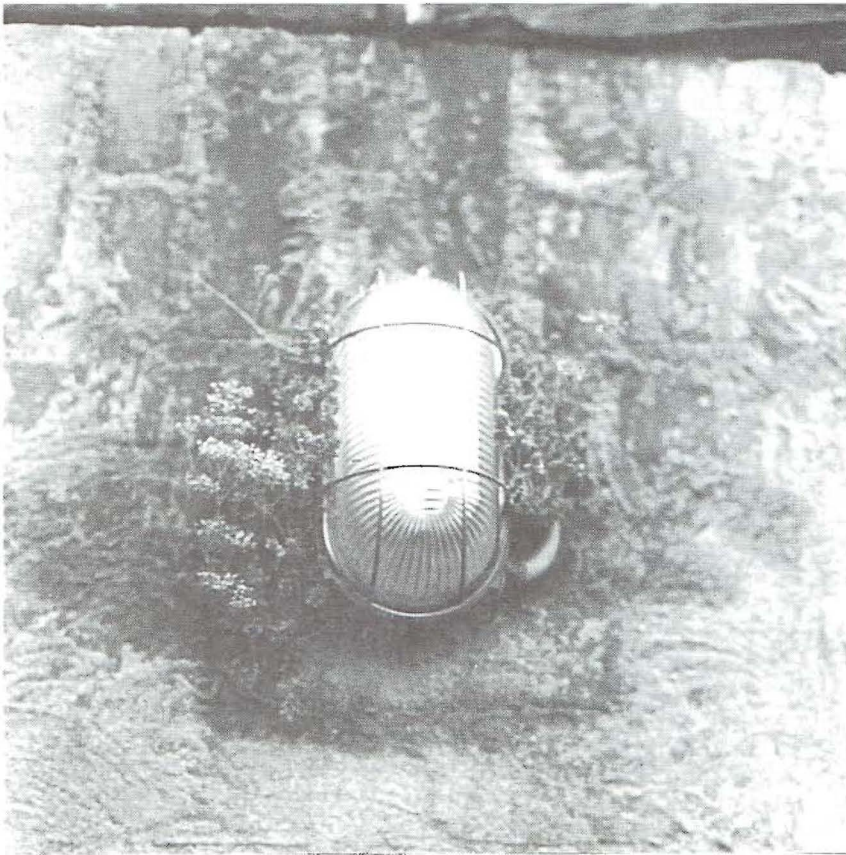
"In het begrip ontwikkeling ligt tijd besloten. In een moment kan geen ontwikkeling zijn. Voor ontwikkeling,

voortgang, verandering zijn meer momenten nodig; het opvolgen van momenten na elkaar heet: tijd. Losgemaakte grond en materialen moeten vaster worden. Daarbij verschijnen in de tijd steeds weer andere soorten planten, er is opeenvolging van soorten, successie. Op den duur treedt een zekere stabiliteit op die gedurende langere tijd ongeveer zo blijft bestaan. Tuinieren en naar de ontwikkelingen in de natuur kijken veronderstellen tijd. Ruimte en tijd. Chris van Leeuwen en Victor Westhoff hebben ons met hun relatietheorie goed leren kijken. De leidraad hierbij is: in natuurreservaat en natuurtuin het beheer bij hetzelfde houden. Bij de aanleg zorgen voor veel van elkaar verschillende milieuomstandigheden (grondsoort, bezonning, hellingen, hoogteligging enz.) en die *altijd* zo laten. En bij het beheer: overal wat anders doen, maar wel steeds datzelfde. Bijvoorbeeld: een weijde elk jaar eind mei maaien; een stukje akker om het andere jaar in maart en in de tussenliggende jaren in september om-

spitten; een ernaast liggend stukje akker wordt juist andersom behandeld."

- Een ongemaaid grasland wordt soortenarmer. Maar een gemaaid grasland ziet er zo saai uit. Is dit probleem op te lossen?

"Dat ziet er misschien wel saai uit, maar dat duurt maar even, kort na het maaien. Je kunt het te maaien oppervlak bijvoorbeeld in drieën verdelen en die drie delen na elkaar maaien, met tussenpozen van een dag of vijf à tien. Ik raad ook altijd aan om een stuk ongemaaid te laten, om de insecten te sparen. Want laten we eerlijk zijn, er is sprake van een dilemma bij het maaien. We maken ons beheer tot een botanisch beheer, tot een vegetatiekundig beheer, om een bepaalde plantengroei te krijgen en te houden. Er moet daarom gemaaid worden en het maaisel moet worden afgevoerd. Maar krek als de volgroeide planten zullen worden gemaaid, heeft de insectenwereld ze nodig. Door het maaien jagen we vlinders en andere insecten weg. Dus moet

Het creëren van groeiplaatsen strekt zich bij huize Iven uit tot wel heel bijzondere plekken: sedums die rond een buitenlamp en in hoge schoenen willen groeien.

Foto's: Ben J. Veld

- Wat me steeds weer opvalt in uw schrijfsels over planten en tuinen is de vanzelfsprekende eenheid van de plant met zijn groeiplaats. Als u bezig bent in de tuin, bent u bezig met het creëren van groeiplaatsen. Zo ook bij de dieren. Een voorbeeld: "Padden wonen in ruïnes, oude muren met versleten funderingen en in holten laag bij de grond. Wat moet je dus doen om padden in je tuin te krijgen en te houden? Juist. Wil je muurplantgezelschappen in je tuin, dan moeten de muren aan bepaalde groeiplaatsleverende factoren voldoen.

"Als je een stapelmuur maakt, dan verricht je zowel voor de planten als de dieren een weldaad. Een stapelmuur is vaak een keermuur. Behalve grond kun je daarachter ook heel wat puin kwijt. Zo ontstaan tal van holten, waar dieren kunnen wegkruipen, en tegelijk maak je een schraal milieu voor planten. Schrale milieus zijn veel rijker aan soorten.

- Het spreekt me zeer aan, dat u als tuinarchitect groeiplaatskenmerken voor planten koppelt aan allerlei vormelementen: oude gemetselde muren, stapelmuren, keermuren, hagen, wallen, reliëf, watervlakken, grindpaden, schelpenpaden, gemaaide paden, banken, steunbouwsels voor klimplanten, gootjes en greppels, zelfs oude schoenen! U streeft echt naar de integratie van vorm en vegetatie?

"Precies. Tuinen moeten gebruikt kunnen worden. En je komt meteen tegemoet aan de noodzaak van vormenrijkdom. Je combineert verschillende vormen met verschillende begroeiingen. Dat is veel spannender dan alleen maar werken in het platte vlak, dat zie je al zo vaak!"

- In "De NatuurRijke Tuin" geeft u in een klein hoofdstukje bijna een recept voor het maken van een kalkplantenhelling, die herinneringen oproept aan de kalkstreken van de ons omringende landen. Uw aanwijzingen zijn zo helder dat een beginneling, lijkt me, hier ook mee uit de voeten kan...

"Leuk om te horen. Beknopt is altijd beter dan uitgebreid. Mijn aanwijzingen zijn beproefd, ik heb buiten rondgekeken, zo'n kalkmilieu meermalen nagemaakt en toen wist ik: zo moet het

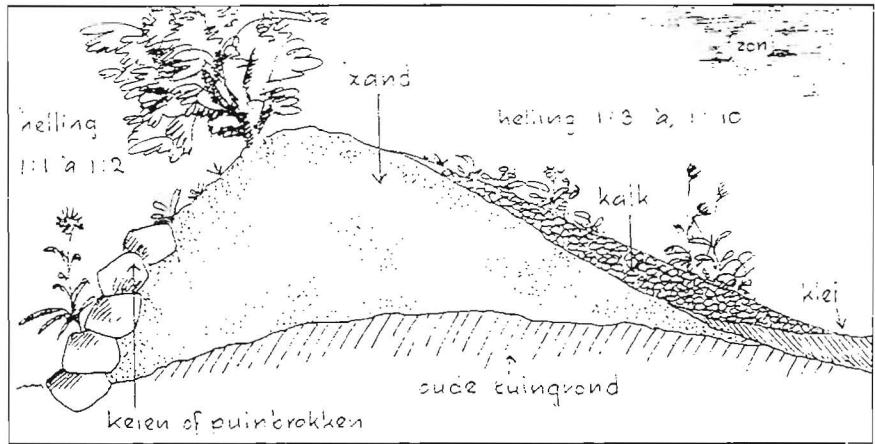
gewoon. Met een tekening kun je een en ander nog duidelijker maken."

- Veel tuiniers met privé-tuinen beperken zich tot cultivars, die geen bijzondere eisen aan hun milieu stellen. Ze zouden wel graag willen, maar achten zich niet deskundig genoeg om met wilde planten te tuinieren, zijn bang voor mislukkingen. Wat raadt u hen aan?

"Ga rondkijken! Er zijn tal van heemtuinen en particuliere tuinen waar u van uw angst af kunt komen. Maar u moet er wel iets voor willen doen. De cultivars die het zo gemakkelijk doen, dat is eenheidsworst, die heeft de buurman ook. De mensen doen elkaar na. Er is mode, die wordt gestuurd door de tuinbladen en de tuincen-traketens. Nu moet je een vijvertje hebben, dan weer een keienhoop, kruiken, kuipplanten en steeds is weer een ander sortiment planten 'in'. Accepteren van het eigen gezicht van de tuin wordt beloond met schoonheid die 'echt' is."

- Miljoenen tuinliefhebbers zijn naar uw idee verkeerd bezig door (overmatig) gebruik van machines en tal van attributen, door het milieu te belasten met gifstoffen, drinkwaterverspilling, kunstmeststoffen, houtconserveermiddelen, het verwerken van tropisch hardhout etc. Oase en Wilde Weelde zijn organisaties die zich van de risico's bewust zijn en voortdurend zoeken naar alternatieven. Maar als je de grote tuincentra bezoekt vraag je je af of het tij nog valt te keren.

"Dat vraag ik me ook af. En niet alleen daar!

Doorsnede van een kalkhelling

Tekening: Annie Meussen

Ik werkte als natuurbeheerder. Ik was zo met dat werk begaan, er als het ware mee getrouwd, dat ik er alles voor

wilde doen om de noodzaak van natuur- en milieubehoud duidelijk te maken. Dat was in de zestiger en zeventiger jaren. De EHS (Ecologische Hoofd Structuur) bestond nog niet; het woord milieu bestond nog niet. Ik ging lezingen geven en excursies houden om de noodzaak van natuurbehoud over te brengen. De inspiratie voor al mijn werk vond ik in de filosofie van Teilhard de Chardin. Ik ging natuurgidsen opleiden, IVN-afdelingen oprichten, startte een schaapskudde. En ga daar nu eens kijken. Er loopt een schaapskudde op de Strabrechtse Heide, er lopen heideschape in de Peel. Maar het is er zo veranderd. Er is bezuinigd, het is er vervuild, verdroogd, verrommeld, verarmd. Het is dus ondanks maximale inzet van mij en vele anderen niet gered.

De tegenkrachten bleken te groot. En dit is nog maar één voorbeeld. En zo is het ook met de tuincentra. Er valt niet op te boksen tegen al die overbodige nieuwigheden. We moeten wel blijven doorgaan, maar het tij keren lukt ons niet. Wanneer we van ons eigen genoeg, maar vooral van ons eigen "zeker weten" uitgaan en gewoon consequent doorgaan, dan zullen er ook altijd volgelingen zijn." □

Grafkrans en Sintjanstros, symbolen van dood en leven in de tuin van Willem Iven. In de keramische grafkrans met bloemverbeeldingen groeit spinnenwebhuislook. De Sintjanstros wordt op midzomerdag (Sint Jan) naar oud gebruik samengesteld uit twaalf kruiden, waaronder Sint-Janskruid (*Hypericum perforatum*) en Hemelseutel (*Sedum telephium*) die in het 'verspreidingsgebied' van deze trossen ook Sint-Janskruid heet. Al na enkele dagen richt de sedum zich op en twee maanden later - op Sint Jans-onthoofding, zijn de roodachtige bloemen open! Sproeien en bemesten niet nodig.

Foto: B.J. Veld

Ben J. Veld is o.a. mede-initiatiefnemer van de Werkgroep Ecologische Tuinen Arnhem. Hij geeft ook regelmatig lezingen en advies op het gebied van de stedelijke ecologie.

Zijn adres:

Parkstraat 72, 6828 JL Arnhem
tel. 026-4450786.